

Comparison of Attitude Towards Marriage of Female Students Before and After Family Knowledge Course

Masumeh Heidari¹, Azita kiani Asiabar^{2*}, Shafigheh Mohammaditabar³

1- Assistant Professor, Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Shahed University, Tehran, IRAN. ORCID: 0000-0001-7543-5453

2- Assistant Professor, Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Shahed University, Tehran, IRAN. ORCID: 0000-0003-3259-5478

3-Faculty Member, Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Shahed University, Tehran, IRAN. ORCID: 0000-0001-6888-0620

*Corresponding Author: Azita kiani Asiabar. Assistant Professor, Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Shahed University, Tehran, Iran.

Email: kiani@shahed.ac.ir

Received: 4 Sep 2022

Revised: 20 June 2023

Accepted: 28 June 2023

Abstract

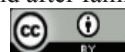
Introduction: In recent years, there have been changes in the attitude of girls towards marriage and it has affected their desire to get married. The present research was conducted with the aim of comparing the attitude towards marriage of the female students of Shahid University before and after holding the family knowledge course in the first half of 2019-2019.

Methods: The method of descriptive-analytical research was before and after comparison. The research was conducted on 159 undergraduate female students of Shahid University in Tehran. Sampling was done as available, and the samples were students who had taken a two-unit course on population and family knowledge in the second half of 1399-1400. Data was collected using the Marriage Attitude Scale (MAS) with four subscales of optimistic, pessimistic, realistic and idealistic views. The questionnaire was completed by the students once before the beginning of the course and the second time three months later (after the completion of 14 teaching sessions of population and family knowledge). Data analysis was done with spss software version 21.

Results: The average age of the subjects studied was 21.19 ± 3.88 years. The difference of general attitude towards marriage before 77.87 ± 9.48 and after 83.57 ± 9.25 was significant ($p < 0.001$). The sub-scales of attitude towards marriage, including optimistic, idealistic and realistic attitude towards marriage, before and after, had a significant difference ($p < 0.001$). But the pessimistic attitude had no significant difference ($p = 0.615$).

Conclusions: According to the results of the research, the population and family knowledge course has been able to improve the general attitude towards marriage, and considering the decrease in the marriage rate in recent years, it is better to present this course in the first year of education to motivate marriage will be established in them sooner.

Keywords: Attitude, Population, Family knowledge, Marriage, Female students.

مقایسه نگرش به ازدواج دانشجویان دختر قبل و بعد از برگزاری درس دانش خانواده

معصومه حیدری^۱، آرزیتا کیانی آسیابرا^{۲*}، شفیقه محمدی تبار^۳

۱- استادیار، گروه مامایی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۱-۷۵۴۳-۵۴۵۳

۲- استادیار، گروه مامایی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۳-۳۲۵۹-۵۴۷۸

۳- مربی، گروه مامایی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۱-۶۸۸۸-۰۶۲۰

*نویسنده مسئول: آرزیتا کیانی آسیابرا، استادیار، گروه مامایی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

ایمیل: kiani@shahed.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۴/۷

تاریخ بازبینی: ۱۴۰۲/۳/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۶/۱۳

چکیده

مقدمه: در سال‌های اخیر تغییراتی در نگرش دختران به ازدواج به وجود آمده و تمایل آنان برای ازدواج را تحت تاثیر قرار داده است. تحقیق حاضر با هدف مقایسه نگرش به ازدواج دانشجویان دختر دانشگاه شاهد قبل و بعد از برگزاری درس دانش خانواده در نیم سال اول ۱۳۹۹-۱۴۰۰ انجام شد.

روش کار: روش پژوهش توصیفی - تحلیلی از نوع مقایسه قبل و بعد بود. پژوهش بر روی ۱۵۹ نفر از دانشجویان دختر مقطع لیسانس دانشگاه شاهد در شهر تهران انجام شد. نمونه‌گیری به صورت در دسترس انجام شد و نمونه‌ها، دانشجویانی بودند که در نیم سال دوم ۱۳۹۹-۱۴۰۰، درس دو واحدی جمعیت و دانش خانواده را اخذ کرده بودند. گردآوری داده‌ها با استفاده از مقیاس نگرش به ازدواج (MAS) با چهار زیر مقیاس دیدگاه‌های خوش بینانه، بدبینانه، واقع‌گرایانه و ایده‌آل‌گرایانه بود. پرسشنامه یک بار قبل از شروع درس و بار دوم سه ماه بعد (بعد از اتمام ۱۴ جلسه تدریس درس جمعیت و دانش خانواده) توسط دانشجویان تکمیل شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم افزار Spss نسخه ۲۱ انجام شد.

یافته‌ها: میانگین سنی افراد مورد مطالعه $21/19 \pm 3/8$ سال بود. تفاوت نگرش کلی به ازدواج قبل $9/48 \pm 7/87$ و بعد $9/25 \pm 83/57$ معنی‌دار بود ($P < 0/001$). زیر مقیاس‌های نگرش به ازدواج شامل نگرش خوش بینانه، ایده‌آل‌گرایانه و واقع‌گرایانه به ازدواج، قبل و بعد، تفاوت معنی‌دار داشت ($P < 0/001$)، اما نگرش بدبینانه تفاوت معنی‌دار ($P = 0/615$) نداشت.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج تحقیق، درس جمعیت و دانش خانواده، نگرش کلی به ازدواج را بهبود بخشیده، لذا با توجه به کاهش نرخ ازدواج در سال‌های اخیر، بهتر است، این درس در سال اول تحصیل ارائه شود تا انگیزه ازدواج زودتر در دانشجویان ایجاد شود.

کلیدواژه‌ها: دانشجویان دختر، ازدواج، دانش خانواده، جمعیت، نگرش.

مقدمه

ازدواج مهم‌ترین و بنیادی‌ترین رابطه انسانی است زیرا ساختاری را برای ایجاد روابط خانوادگی و تربیت نسل بعدی فراهم می‌کند [۱،۲]. در زمان تجرد، جوانان نسبت به ازدواج تصویری دارند که در قالب نگرش به ازدواج نمایان می‌شود [۳]. نگرش به ازدواج عبارت است از عقیده ذهنی و باورهای فرد در مورد ازدواج [۴]. که در مراحل اولیه زندگی

شکل گرفته و سازه‌ای نسبتاً ثابت است [۵]. نگرش به ازدواج، شامل نگرش واقع‌بینانه، بدبینانه، خوش بینانه و ایده‌آل‌گرایانه است [۶]. که بعنوان شاخص مهم سلامت ازدواج، مطرح می‌شود [۸،۷]. Chensee معتقد است، نگرش مثبت به ازدواج، سبب کاهش مشکلات روانی بعد از ازدواج می‌شود [۹]. به همین دلیل بررسی عواملی که در کیفیت ازدواج نقش دارند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. یک

دلایلی از جمله: جاذبه‌های نامناسب موجود در فضاهای مجازی، رویارویی و آگاهی از نابسامانی‌ها و تنش‌های زندگی دیگران و تغییر سبک زندگی، دستخوش تغییرات فراوان شده است. لذا محتوای کتاب جمعیت و دانش خانواده و ارائه صحیح آن در کلاس می‌تواند عاملی مؤثر و ضروری برای اتخاذ تصمیمات مهم، یعنی مقوله‌های همسرگزینی و فرزندآوری باشد [۱۸]. با توجه به ضرورت بررسی اثر بخشی این درس بر نگرش دانشجویان به ازدواج، تحقیق حاضر با هدف مقایسه نگرش به ازدواج دانشجویان دختر دانشگاه شاهد، قبل و بعد از برگزاری درس دانش خانواده در نیم سال اول ۱۴۰۰-۱۳۹۹ انجام شد.

روش کار

طراحی پژوهش، توصیفی - تحلیلی از نوع مقایسه قبل و بعد بود. جامعه آماری، شامل تمام دانشجویان دختر مجرد مقطع کارشناسی دانشگاه شاهد در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. نمونه‌گیری بصورت در دسترس انجام شد؛ نمونه‌ها شامل دانشجویان دختری بود که در نیمسال اول ۱۴۰۰-۱۳۹۹، درس جمعیت و دانش خانواده را اخذ کرده بودند و از ابتدای ترم وارد مطالعه شدند، نمونه‌ها قبل از پرکردن پرسشنامه، رضایت نامه را تکمیل کردند. جهت تعیین تعداد نمونه، پیش مطالعات نشان داد، در نتیجه آموزش، کمترین میزان تغییر در نگرش بدینانه با تغییری در حدود یک واحد ($d=1$) با انحراف معیار $4/5$ واحدی ($S=4.5$) رخ می‌دهد. برای معنی دار شدن این تفاوت با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه، 330 ، با در نظر گرفتن خطای 5 درصدی ($\alpha=0.05$) و توان آزمون 80 درصدی ($\beta=0.2$) به 159 نفر احتیاج است. بنابراین تحقیق با مشارکت 159 دانشجوی دختر انجام شد.

دسته از این عوامل، فرآیندهای درون فردی است که از آن جمله می‌توان به نگرش نسبت به ازدواج اشاره کرد [۱۲-۱۰]. نتایج تحقیق آقاسی که با مشارکت 3 هزار نفر از زنان و مردان مجرد 18 تا 34 ساله مراکز ده استان کشور ایران انجام شد، نشان داد یکی از علل کاهش گرایش جوانان به ازدواج، باورهای نادرست و نگرش نامناسب نسبت به ازدواج است [۱۳]. سالمه و همکاران (2006) با انجام تحقیق پیمایشی دریافتند که 55% دانشجویان نگرش منفی نسبت به ازدواج داشته و به تشکیل خانواده علاقه ندارند [۱۴]. پژوهش‌هایی نیز در رابطه با اثربخشی آموزش بر نگرش به ازدواج، صورت گرفته است و نتایج آن‌ها نشان داده است که، آموزش‌ها توانسته است نگرش به ازدواج و گرایش جوانان به انتخاب همسر را به شکل معناداری بهبود بخشد [۱۵، ۱۶]. در ایران سن ازدواج در دهه‌های اخیر افزایش یافته، طبق آمار، میانگین سن ازدواج در سال 1395 به ترتیب در دختران و پسران 23 و 27 و در شهر تهران 24 و 28 سال است بوده است [۱۷]. بر اساس مصوبه شورای برنامه ریزی آموزش عالی در اسفند 1391 ، به علت کاهش نرخ ازدواج و فرزندآوری، دو واحد درس عمومی اجباری «جمعیت و دانش خانواده» از نیمسال اول سال تحصیلی $93-1392$ جایگزین درس «جمعیت و تنظیم خانواده» در دانشگاه‌ها شد. هدف این درس آشنایی دانشجویان با مفاهیم بنیادین خانواده، مهارت‌های تشکیل، تحکیم و تعالی این نهاد و هم‌چنین نسهیل ازدواج جوانان، آسیب‌های روابط دختر و پسر قبل از ازدواج، معیارهای صحیح انتخاب همسر، مهارت‌های مورد نیاز جهت حفظ امنیت خانواده، نحوه رفتار با همسر، فواید فرزندآوری و آسیب‌های کاهش جمعیت در سطح ملی و پیامدهای تک فرزندی در ابعاد فردی و خانوادگی می‌باشد. نگرش به ازدواج از سوی جوانان و نوجوانان امروزی، به

$$n = 159 \quad Z_{1-\beta} = 0.84 \quad Z_{1-\alpha/2} = 1.96 \quad d = 1 \quad s = 4.5$$

$$n = \frac{S_{diff}^2}{d^2} (Z_{1-\alpha/2} + Z_{1-\beta})^2$$

درس و عدم تمایل به ادامه همکاری بود. دانشجویانی که راضی به شرکت در مطالعه بودند، لینک پرسشنامه آنلاین، نگرش به ازدواج را که از طریق پرس لاین تهیه شده بود یکبار اول ترم، قبل از ارائه درس و بار دوم، سه ماه بعد

محتوای این درس، توسط یک نفر استاد درس دانش خانواده دانشگاه شاهد ارائه شد. معیار ورود به مطالعه شامل رضایت به تکمیل پرسشنامه، قبلا درس دانش خانواده را نگذرانده باشد، مجرد باشند و معیارهای خروج از مطالعه شامل حذف

تکمیل کردند. دانشجویان حداقل در ۱۴ جلسه درس دانش خانواده و جمعیت (هر جلسه، یک و نیم ساعت)، شرکت کرده و مطالب را طبق سرفصل، به شیوه سخنرانی و پرسش و پاسخ دریافت کردند. محتوی درس براساس کتاب جمعیت و دانش خانواده شامل فصل‌های زیر ارائه شد.

فصل اول: تشکیل خانواده (نیازهای اساسی انسان، کارکردهای خانواده، انتخاب همسر و تسهیل ازدواج)؛ فصل دوم: آسیب‌های روابط دختر و پسر خارج از چارچوب خانواده و مشکلات حاصل از آن برای زندگی آینده

فصل سوم: حقوق، مسئولیت و تعالی خانواده (اصول و مبانی خانواده، رشد فضایل اخلاقی و معنوی خانواده و...);

فصل چهارم: تحکیم خانواده (عوامل استحکام خانواده، مهارت‌های تحکیم خانواده، تقویت کارکردهای خانواده)؛

فصل پنجم: ایمن‌سازی خانواده (عوامل تضعیف خانواده، راه‌های ایمن‌سازی خانواده، فروپاشی خانواده)

فصل ششم: فرزندآوری و فرزندپروری (اهمیت و جایگاه فرزندآوری در اسلام، اخلاق و آداب بارداری و تربیت فرزند)؛

فصل هفتم: جمعیت (مراحل انتقالی جمعیت در جهان، جمعیت ایران، نابروزی، درمان نابروزی).

به منظور تحقق اهداف پژوهش، پرسشنامه‌ای مشتمل بر اطلاعات دموگرافیک، مقیاس نگرش به ازدواج MAS1 و پرسشنامه‌ای با سوالات باز که شامل نظر خواهی در مورد موانع ازدواج، راه حل رفع موانع و پیشنهاد در مورد محتوی درس و زمان ارائه آن بود مورد استفاده قرار گرفت. مقیاس نگرش به ازدواج MAS (توسط Rosen و Brateen) (۱۹۹۸) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۲۳ سوال و چهار مولفه شامل: نگرش بدبینانه، خوش بینانه، واقع‌گرایانه و ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج می‌باشد. نمره دهی گزاره‌های ۱، ۳، ۴، ۵، ۸، ۱۲، ۱۶، ۱۹، ۲۰ و ۲۳ بصورت «کاملاً» موافقم نمره ۵، موافق نمره ۴، نه موافق و نه مخالف نمره ۳، مخالف نمره ۲ و «کاملاً» مخالف نمره ۱ و سایر گزاره‌ها به صورت معکوس نمره دهی می‌شود. از طریق جمع نمرات گزاره‌ها، نمره کلی که حداقل ۲۳ و حداکثر ۱۱۵ است، به دست می‌آید، نمرات بالاتر نشان دهنده نگرش مثبت‌تر نسبت به ازدواج

است. در مورد هر پرسشنامه نمره حد پایین ۲۳، حد متوسط نمرات ۶۹ و حد بالای نمرات ۱۱۵ است. چنانچه نمره محاسبه شده بین ۲۳ تا ۴۶ باشد، نشاندهنده نگرش منفی فرد به ازدواج، اگر نمره محاسبه شده بین ۴۶ تا ۶۹ باشد، نشاندهنده نگرش متوسط فرد به ازدواج و در صورتیکه نمره محاسبه شده ۷۰ به بالا باشد نشان‌دهنده نگرش مثبت فرد به ازدواج است. بطورکلی نمره کمتر از ۷۰ نگرش منفی و نمره بالاتر از ۷۰ نگرش مثبت به ازدواج را نشان می‌دهد (نقطه برش) [۴]. پایایی و اعتبار پرسشنامه نگرش به ازدواج توسط نیلفروشان و همکاران (۱۳۹۲) و سیاح و همکاران (۱۳۹۶) مورد تایید قرار گرفته است و پایایی درونی آن نیز توسط نیلفروشان با ۰/۸۸ و سیاح ۰/۷۵ گزارش شده است [۱۹،۲۰]. در تحقیق حاضر، پایایی درونی کل مقیاس با آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به تایید رسید. پایایی درونی نگرش بدبینانه ۰/۸۱، نگرش خوش بینانه ۰/۷۸، نگرش واقع‌گرایانه ۰/۸۳، نگرش ایده‌آل‌گرایانه ۰/۸۳ بدست آمد. محققان نشان دادند، سهولت استفاده از این مقیاس، به افراد امکان می‌دهد در صورت تمایل، هنگام ارائه خدمات مشاوره قبل از ازدواج، از این مقیاس بدون نگرانی استفاده کنند [۲۱]. هم‌چنین سوالاتی باز در مورد موانع ازدواج و راه‌های پیشنهادی از دانشجویان پرسیده شد.

مقاله حاضر برگرفته از پژوهش مصوب در شورای تخصصی پژوهشی دانشگاه شاهد و کمیته اخلاق پزشکی دانشگاه مورخ ۱۳۹۹/۴/۴ به کد اخلاق شماره R.SHSHE.D.REC.1399.002 می‌باشد. رضایت آگاهانه، توجیه نمونه‌ها در مورد روش و هدف انجام پژوهش، رعایت اصل راز داری و محرمانه نگه داشتن اطلاعات بدست آمده و آزادی مشارکت کنندگان در ترک مطالعه از جمله نکات اخلاقی رعایت شده در این پژوهش بود.

با توجه به اینکه با استفاده از آزمون کولموگوروف اسپیرنف، داده‌ها نرمال بود، جهت تحلیل داده‌ها از شاخص‌های مرکزی، پراکندگی، آزمون‌های تی زوجی، کای دو و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. آنالیز داده‌ها با استفاده از نرم افزار spss نسخه ۲۱ انجام شد. سطح معنی دار آماری کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته ها

و (۶۲٪) ۹۹ دانشجویان در خانواده‌ای دارای دو فرزند، زندگی می‌کردند. (۴۱٪) ۶۵ مادران و (۶۴٪) ۱۰۱ پدران نمونه‌ها، تحصیلات دانشگاهی داشتند. (۵۲٪) ۸۳ دانشجویان ساکن تهران و (۴۸٪) ۷۶ ساکن خوابگاه بودند (جدول ۱).

نتایج مطالعه حاضر نشان داد، میانگین سن نمونه‌ها $21/19 \pm 1/36$ و حداقل ۲۱ و حداکثر ۲۶ سال بود. ۴۶ درصد دانشجویان در سال ۴ یعنی ترم ۷ و ۸، این درس را گذرانده بودند. بیشتر دانشجویان (۳۹/۲٪) ۶۲ فرزند دوم خانواده بودند

جدول ۱. توزیع فراوانی ویژگی‌های دموگرافیک دانشجویان

متغیر	تعداد (درصد)
سن	$20 \leq$ ۳۵ (۲۲)
	۲۱-۲۵ ۱۱۹ (۷۴/۸)
	$26 \geq$ ۵ (۳/۲)
سال تحصیلی	۲ ۲۷ (۱۷)
	۳ ۳۳ (۲۰)
	۴ ۹۰ (۵۵)
	۵ ۹ (۶)
	تعداد فرزندان خانواده
	۲ ۸۳ (۵۰/۳)
	۳ ۵۲ (۳۲/۵)
	۴ ۱۴ (۹/۲)
چندمین فرزند خانواده	۱ ۵۶ (۳۶/۲)
	۲ ۶۳ (۳۹/۲)
	۳ ۳۱ (۱۹/۶)
	۴ ۷ (۴/۹)
تحصیلات پدر دختران	زیر دیپلم و دیپلم ۷۴ (۴۶)
	لیسانس ۴۸ (۳۰)
	فوق لیسانس ۱۶ (۲۶)
	دکتر ۷ (۱۱)
تحصیلات مادر دختران	زیر دیپلم و دیپلم ۹۶ (۵۹)
	لیسانس ۴۶ (۲۶)
	فوق لیسانس ۱۴ (۱۴)
	دکتر ۳ (۱)

معنی دار نداشت (جدول ۲).

۱۲۵ دانشجویان دختر (۷۶/۶٪)، قبل از آموزش نگرش مثبت به ازدواج داشتند و این میزان بعد از گذراندن درس "جمعیت و دانش خانواده" به (۹۲/۵٪) ۱۴۷ رسید. بین رتبه میانگین نگرش دانشجویان قبل و بعد از آموزش اختلاف معنی داری وجود داشت ($p < 0/001$)، بعبارت دیگر درس دانش خانواده در افزایش نگرش مثبت به ازدواج در دانشجویان دختر موثر بوده است (جدول ۳).

هم چنین نتایج نشان داد نگرش کلی دانشجویان به ازدواج پس از دریافت محتوی درس جمعیت و دانش خانواده به ازدواج مثبت تر شده است و تفاوت نگرش کلی به ازدواج، قبل $77/87 \pm 9/48$ و بعد $83/57 \pm 9/25$ از برگزاری کلاسها معنی دار بود ($p < 0/001$). از چهار خرده مقیاس نگرش کلی به ازدواج، نگرش خوش بینانه ($p < 0/001$)، نگرش واقع‌گرایانه ($p = 0/004$) و نگرش ایده‌آل‌گرایانه ($p = 0/038$) قبل و بعد از برگزاری دوره، اختلاف معنی دار داشت. زیر مقیاس بد بینانه ($p = 0/615$) قبل و بعد از مداخله تفاوت

جدول ۲. توزیع فراوانی برحسب حیطه های مختلف نگرش در دختران جامعه پژوهش قبل و بعد از برگزاری کلاس

P	(انحراف معیار ± میانگین) بعد از برگزاری کلاس	(انحراف معیار ± میانگین) قبل از برگزاری کلاس	ابعاد مختلف نگرش به ازدواج
۰/۶۱۵	(۲۷/۳۶ ± ۴/۳۵)	(۲۶/۹۶ ± ۴/۷۱)	نگرش بد بینانه
۰/۰۰۱	(۲۳/۲۰ ± ۲/۷۴)	(۱۸/۸۷ ± ۲/۴۳)	نگرش خوش بینانه
۰/۰۰۴	(۲۱/۳۸ ± ۳/۸۸)	(۲۰/۷۴ ± ۳/۷۵)	نگرش واقع گرایانه
۰/۰۳۸	(۱۱/۶۲ ± ۱/۸۸)	(۱۱/۳۴ ± ۲/۱۸)	نگرش ایده آل گرایانه
۰/۰۰۱	(۸۳/۵۷ ± ۹/۲۵)	(۷۷/۸۷ ± ۹/۴۸)	نگرش کلی به ازدواج

جدول ۳. توزیع فراوانی نگرش به ازدواج در دختران جامعه پژوهش قبل و بعد از برگزاری کلاس

P	(درصد) تعداد بعد از برگزاری کلاس	(درصد) تعداد قبل از برگزاری کلاس	فراوانی سطوح نگرش کلی به ازدواج
۰/۰۰۱ ^b	۱۲ (۷/۵)	۳۴ (۲۱/۴)	نگرش منفی
	۱۴۷ (۹۲/۵)	۱۲۵ (۷۸/۶)	نگرش مثبت

بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنان روی ۵۰ دانشجوی نشان داد، ۱۴ جلسه آموزش درس دو واحدی جمعیت و دانش خانواده توانسته است نگرش به زندگی را در دانشجویان بهبود بخشد و نتیجه گرفتند که الزام درس دو واحدی جمعیت و دانش خانواده تاثیر معناداری بر میزان نگرش به زندگی دانشجویان داشته است [۲۲]، که نتایج مطالعه حاضر با این مطالعه همسو بود.

از چهار خرده مقیاس نگرش کلی به ازدواج، سه خرده مقیاس شامل نگرش خوش بینانه، واقع گرایانه و ایده آل گرایانه قبل از مداخله با بعد از مداخله اختلاف معنی دار داشت و در سه زیر مقیاس مذکور میانگین نمره نگرش بعد از مداخله افزایش داشت. گرچه نگرش بدبینانه به ازدواج بعد از مداخله کاهش یافته بود اما تفاوت معنی دار نبود. سقزی در تحقیق خود با استفاده از مقیاس نگرش به ازدواج MAS، نگرش به ازدواج دانشجویان مجرد را براساس شدت سرگردانی ذهنی آنها مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد میانگین نگرش بدبینانه در گروهی که سرگردانی ذهنی بیشتری داشتند بیشتر بود و نتیجه گرفت که با ارائه آموزش های لازم به دانشجویان می توان نگرش آنها به ازدواج را بهبود داد [۲۳]. با توجه به هدف «درس جمعیت و دانش خانواده» که مطالبی در جهت بیان مفاهیم بنیادین خانواده، معیارهای انتخاب همسر، تسهیل ازدواج، مهارت های مورد نیاز برای تشکیل خانواده ای پر از مهر و محبت، نحوه رفتار با همسر و حقوق زوجین دارد، اساتید آگاه به نیاز جوانان، می توانند با ارائه محتوی آموزشی این درس، در جهت تغییر نگرش جوانان به زندگی و ازدواج، موثر باشند. مطالعه حاضر نشان داد نگرش مثبت به ازدواج در سنین

سپس رابطه عوامل دموگرافیک با نگرش به ازدواج مورد بررسی قرار گرفت، رابطه سن دانشجویان با نگرش به ازدواج ($P=0/014$) با آزمون پیرسون معنادار بود. میزان تحصیلات پدر و مادر، شهر زندگی، ترم تحصیلی، فرزند چندم بودن و تعداد فرزندان خانواده با نگرش به ازدواج از نظر آماری ارتباط معنی دار نداشت. دانشجویان در پاسخ به سوال موانع ازدواج، ۱۵۱ (۹۵٪) مشکلات اقتصادی را بزرگترین مانع ازدواج به موقع، اعلام کردند و معتقد بودند که توقعات بالای خانواده ها، تجمل گرایی و عدم استقلال مالی جوانان مانع ازدواج در سن مناسب است. (۷۶٪) ۱۱۲ نمونه ها پیدا نکردن همسر مناسب، (۵۲٪) ۸۳ عدم استقلال فکری و (۴۸٪) ۷۶ دخالت خانواده ها را مانع ازدواج در موعد مناسب بیان کردند. (۷۸٪) ۱۲۰ دانشجویان رفع موانع اقتصادی (مانند دادن وام های کم بهره، در اختیار قرار دادن خوابگاه متاهلین، اشتغال) را جهت انگیزه برای ازدواج جوانان ذکر کردند.

بحث

تحقیق حاضر با هدف مقایسه نگرش به ازدواج دانشجویان دختر دانشگاه شاهد، قبل و بعد از برگزاری درس دانش خانواده در نیم سال اول ۱۳۹۹-۱۴۰۰ انجام شد. میانگین نگرش کلی دانشجویان به ازدواج قبل و بعد از برگزاری درس تفاوت معنی دار داشت. بطوریکه نگرش دانشجویان بعد از دریافت محتوی درس دانش خانواده نسبت به ازدواج مثبت تر شده بود. کهنوجی و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی نیمه تجربی از نوع پیش آزمون و پس آزمون، تاثیر درس جمعیت و دانش خانواده را بر میزان نگرش به زندگی دانشجویان دختر مقطع کارشناسی دانشگاه ولیعصر رفسنجان مورد

دختر و پسر قبل از ازدواج در این درس، باعث آگاهی آنها از آسیب‌ها می‌شود و بهتر است از ترم اول که آنها وارد دانشگاه می‌شوند این نکات را یاد بگیرند و اینکه تنها راه رسیدن به آرامش و خوشبختی را در ازدواج صحیح و به موقع بدانند. کهنوجی تاکید می‌کند، با توجه به استفاده جوانان از شبکه‌های اجتماعی، بایستی در این درس، بطور کامل و جامع به مباحث آسیب‌های ارتباط با جنس مخالف قبل از ازدواج پرداخت و ذکر دلایل مستند از آسیب‌های روابط جنسی آزاد، می‌تواند منجر به شفاف‌سازی نقش بازدارندگی این آسیب‌ها از اهداف و مقاصد متعالی زندگی شود [۲۲].

تحقیق حاضر فقط روی دختران انجام شد، بهتر است در آینده تحقیقی در رابطه با پسران مجرد انجام شود و نتیجه مورد مقایسه قرار گیرد. یکی از مطالبی که دانشجویان مطرح کردند این بود که محتوی این درس بسیار مفید است و انگیزه و علاقه ما را به ازدواج زیاد کرده است ولی باید مسئولین هم در جهت اهداف این درس سعی کنند موانع اقتصادی را برای دانشجویان رفع کنند و با دادن وام‌های ازدواج دانشجویی، خوابگاه متاهلین و سایر خدماتی که ازدواج را تسهیل کند کمک کنند تا دانشجویان تشکیل خانواده بدهند و گذراندن این درس به تنهایی نمی‌تواند اثر چشمگیری در افزایش میزان ازدواج داشته باشد.

نتیجه گیری

ارائه درس جمعیت و دانش خانواده می‌تواند نگرش کلی به ازدواج را در دانشجویان دختر بهبود بخشد. با توجه به کاهش نرخ ازدواج در سال‌های اخیر، با توجه به نظر دانشجویان، بهتر است این درس در سال اول تحصیلی ارائه شود و با توجه به نظر دانشجویان، مطالبی در زمینه بهداشت باروری و بهداشت جنسی هم در این درس گنجانده شود.

سیاسگری

از مسئولین محترم دانشگاه شاهد به منظور فراهم نمودن شرایط انجام طرح و کلیه دانشجویانی که در این طرح شرکت کردند، کمال تشکر و قدردانی می‌گردد.

تضاد منافع

نویسندگان تصریح می‌نمایند که هیچگونه تضاد منافی در خصوص پژوهش حاضر وجود ندارد.

پایین‌تر بیشتر است و با افزایش سن، کاهش پیدا می‌کند، این نتیجه با مطالعه آفاسی (۲۰۱۶) و مطالعه chow (۲۰۰۸) هم خوانی دارد [۲۴، ۱۳]، با توجه به اینکه سن ازدواج یکی از شاخص‌های سلامت جسمی و روانی افراد جامعه است، بالا رفتن سن ازدواج می‌تواند مشکلاتی را در زمینه سلامت جامعه بوجود آورد [۲۵]، مشکلاتی مانند تغییر الگوها و هنجارهای ازدواج، افسردگی و اضطراب و جرائم را نام برد [۱۷]. دانشجویان در پاسخ به پرسش موانع ازدواج، (۹۵٪/۱۵۱) مشکلات اقتصادی را بزرگترین مانع ازدواج به موقع، اعلام کردند و معتقد بودند که توقعات بالای خانواده‌ها، تجمل‌گرایی و عدم استقلال مالی جوانان مانع ازدواج در سن مناسب است. (۷۱٪/۱۱۳) نمونه‌ها پیدا نکردن همسر مناسب، (۵۱٪/۸۱) عدم استقلال فکری و (۴۸٪/۷۶) دخالت خانواده‌ها را مانع ازدواج در موعد مناسب بیان کردند. نقیبه و همکاران نشان دادند متغیرهایی چون عوامل اقتصادی، عوامل فردی و عوامل فرهنگی به ترتیب فضای مفهومی نگرش به ازدواج را تبیین می‌کند و نتیجه گرفتند، اتخاذ سیاست‌های مناسب با الویت برنامه‌های اقتصادی، برای ترویج ازدواج توصیه می‌شود [۲۶]، در مطالعه هراری و همکاران وضعیت اقتصادی پایین، نداشتن شغل ثابت و عدم توان برای برگزاری مراسم ازدواج از مهمترین علل عدم گرایش به ازدواج ذکر شده است [۲۷]، در بررسی که طاهری و همکاران (۱۳۹۵) در شهر ایلام، انجام دادند، مهمترین موانع ازدواج را به ترتیب عدم توجه مسئولین، عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بیان کردند [۲۸]، که با مطالعه حاضر همخوانی دارد.

با توجه به نتایج تحقیق حاضر به نظر می‌رسد به طور کلی نگرش دختران مجرد دانشجوی نسبت به ازدواج مثبت است زیرا (۷۶/۶٪) ۱۲۵ دانشجویان قبل از گذراندن درس «جمعیت و دانش خانواده» نگرش مثبت به ازدواج داشتند و نگرش آنها به ازدواج ارتباطی به تحصیلات پدر و مادر، محل زندگی، ترم دانشگاهی و قومیت آنها نداشت و موانعی را که مطرح کرده بودند مانند مشکلات اقتصادی و پیدا نکردن شریک زندگی مناسب، مهمترین عامل عقب افتادن ازدواج دختران می‌توان در نظر گرفت. دانشجویان دختر بعد از گذراندن درس جمعیت و دانش خانواده بیان کردند که دید ما به ازدواج عوض شده و بیشتر از قبل به ازدواج علاقه مند شدیم.

نکته مهم این بود که دانشجویان خواستار ارائه این درس در ترم اول و دوم بودند، زیرا بیان آسیب‌های روابط

References

- Holman TB. Premarital prediction of marital quality or breakup: research, theory, and practice. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 2001;P.18. <https://doi.org/10.1007/b107947>
- Mohammadi A, Sahaghi H, Neysi M, Rezaee Nia Z. Providing a preliminary model of the happily marriage: A qualitative study. Rooyesh-e-Ravanshenasi. 2017;6(3):135-162.
- Willoughby B. J, Hall, S. S & Luczak, H. P. Marital paradigms: A conceptual framework for marital attitudes, values, and beliefs. Journal of Family Issues. 2015;36(2):188-211. <https://doi.org/10.1177/0192513X13487677>
- Brateen TB, Rosen LA. Development and validation of the marital attitude scale. Journal of Divorce and Remarriage. 2008;29(2):83-91. https://doi.org/10.1300/J087v29n03_05
- Trent K, South SJ. Sociodemographic status, parental background childhood family structure, and attitudes towards family formation. Journal of Marriage and the Family. 1992;54:427-39. <https://doi.org/10.2307/353074>
- Rezazadeh M, Sadri Damirchi E, Ghamri Kiwi H. The effectiveness of premarriage educations on attitude toward marriage, resilience and marriage. J of Family Counseling & Psychotherapy. 2019;1(27): 109 -24.
- Karamat K. Perceptions on implications of delayed marriage: A case study of married adults in Kuala Lumpur. International Journal of Social Science and Humanity. 2016;6(8):572-78. <https://doi.org/10.7763/IJSSH.2016.V6.713>
- Safipouriyani S, Ghadami A, Khakpour M, Sodani M, Mehrafarid M. The effect of group counseling using interpersonal therapy (IPT) in reducing marital boredom in female divorce applicants. 3 JNE 2016;5 (1):1-11. <http://jne.ir/article-1-575-fa.html>
- Chen, G, Si, W, & Qiu. Impact of adult sons' marriage squeeze on the mental health of parents in rural China. Ciência Rural. 2020;50(2): 30-35. <https://doi.org/10.1590/0103-8478cr20190724> <https://doi.org/10.1590/0103-8478cr20190724>
- Larson JH, Homan TB. Premarital predictors of marital quality and stability. Family Relations. 1994; 43(2):228-37. <https://doi.org/10.2307/585327>
- Bradbury TN. Assessing the four fundamental domains of marriage. Family Relations. 1995;4(44): 459-68. <https://doi.org/10.2307/585000> <https://doi.org/10.2307/585000>
- Bradbury TN, Fincham FD, Beach SR. Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. Journal of Marriage and the Family. 2000;62(4):964-80. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x>
- Aghasi M, Falahminbashi F. Attitudes of Iranian youth towards marriage, choosing a spouse and starting a family. Research Journal women. 2016;6(1):1-21
- Salemeh F, Yaghobi T, Yaghobian M, Zakizadeh M. Comparison of views of male and female students about of marriage and family. The Second National Congress of Family Pathology. Family Research Institute. Shahid Beheshti University. 2006. P.301.
- Jafari M, Fatehizadeh M, Hashemi N. Evaluation of The effectiveness of premarital education on attitude toward spouse selection in boys and girls in Isfahan. The Second National Congress of Family Pathology. Family Research Institute. Shahid Beheshti University. 2006;200-10.
- Pasandideh, A. Marital satisfaction. Qom. Darolhadith. Organization of Publication and Edition. 2012.p.30-42.
- <https://www.amar.org.ir>
- Ayatollahi Z. Knowledge of family and population. Qom. Agency of Ayatollah Khameneie in Universities. Office of Ma'aref. 2021.12-36
- Nilforooshan P, Navidian A, Abedi A. Studying the psychometric properties of marital attitude scale. Iranian Journal of Psychiatric Nursing. 2013;1(1):35-47. <http://ijpn.ir/article-1-59-en.html>
- Sayyah S.S. Koochakzadeh R. Hasani F. Psychometric properties of Marital Attitude Scale. Rooyesh-e- Ravanshenasi Journal. 2018,6(4):93-108.
- Prosser J. Rosen L.A. Marital attitude scale/the marital scales. Encyclopedia of couple and family therapy.2018. https://doi.org/10.1007/978-3-319-15877-8_398-1
- kahnooji M. Iranmanesh R. The Impact of family and population knowledge education on life attitude of students of rafsanjan valiasr university. The knowledge studies in the islamic

- university. 2017;20(4):503-18.
23. Saqgezi A, Yazdani Esfidvajani H, Sarallahi F. Comparison of the marital attitude based on the severity of mind wandering in single students. *Rooyesh-e-Ravanshenasi*. 2021;9(10):9-16.
  24. Chow N, Lum E. Trends in family attitudes and values in Hong Kong. Final Report Submitted. The University of Hong Kong. 2008;1-38.
  25. Murayama S. Regional standardization in the age at marriage: A comparative study of pre Industrial Germany and Japan. *His Fam*. 2000;6(2):303-24. [https://doi.org/10.1016/S1081-602X\(01\)00074-4](https://doi.org/10.1016/S1081-602X(01)00074-4)
  26. Naghibi S.A, Hamidi M. Attitude of youth towards marriage in qaemshahr, Iran. *J Mazandaran Univ Med Sci*. 2015;25(131):159-64.
  27. Harrazi MA, HosseiniMotlagh SM, Sadrian MR. The attitude of medical students towards marriage. *Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services*. 2001;1(9):37-43. [https://doi.org/10.1016/S1081-602X\(01\)00074-4](https://doi.org/10.1016/S1081-602X(01)00074-4)
  28. Taheri Z, Mehrabani M, Ghasemipour M. A Survey of marriage barriers from the perspective of ilam university students in the academic year 2016. *Ilam Culture*. 2018;19(60):181-206.